

Thor Dahl – gründer, forretni

I Sandefjord er «Thor Dahl» et begrep. Assosiasjoner går til rederiet, til bygget på brygga eller til skips-handelen og kolonialen i samme bygg.

Noen vil peke på de sterke båndene mellom Christensen- og Dahl-familiene og dermed ikke gjenkjennende til den som vil betrakte A/S Framnæs mek. Værksted som en del av Thor Dahl-systemet. Andre vil trekke fram Thorøya med laboratorievirksomhet og industriproduksjon.

Det alle disse assosiasjonene har felles, er at navnet forbindes med en eller annen form for næringsvirksomhet - et firma. I årenes løp har disse virksomhetene sysselsatt mange tusen mennesker, de fleste kanskje fra Sandar eller Sandefjord, men også mange fra andre kommuner. Trolig finner vi folk fra de fleste, ja, kanskje alle landets fylker i denne næringsvirksomheten. Iblant var det også behov for utenlandsk ekspertise. Mange av legene som fulgte hvalflåten for eksempel, var utlendinger.

Litt tilfeldig tar jeg ut 1936-årgangen for Det Norske Veritas' skipsregister. I listen over norske redere står A/S Thor Dahl dette året oppført med følgende seks rederier: Bryde & Dahls Hvalfangerselskap A/S, A/S Odd, Skibs-aksjeselskapet Thorsholm, Aktieselskapet Ørnen, Thorland Limited, London og The American Whaling Company Inc., Wilmington, Delaware, U.S.A.

120 permer med personalkort

En titt på personalarkivet viser det imponerende omfanget av A/S Thor Dahls virksomhet. Personalkortene for den norske shippingdelen alene er plassert i over 120 ringpermer som hver kan romme mer enn 300 kort. Noen få av permene inneholder kun 50-70 kort, men de aller fleste er temmelig fulle. Totalt kan det anslagsvis være snakk om 25.000-30.000 mennesker som i kortere eller lengre perioder har deltatt i disse delene av A/S Thor Dahls skipsfartsvirksomhet. Den samfunnsmessige betydningen er betydelig, ikke bare i form av skatteinntekter til stat og ulike kommuner, men også ved å sikre en jevn velstand for de mange ansatte, og kanskje rikdom for noen få.

Når A/S Thor Dahl i disse dager feirer sitt 125-årsjubileum er det under profilen «Sandefjords ledende eieendomsselskap». De maritime virksomheter er dermed fortid. Firmaet er tilbake på land, der det for så vidt en gang ble startet, av en mann som er så anonym for de fleste av oss at assosiasjonene altså snarere går til firmaet enn til personen.

Thor Dahl ble født i Sandefjord for

GROSSERER: Thor Dahl (1862-1920).
FOTO: HVALFANGSTMUSEETS ARKIV

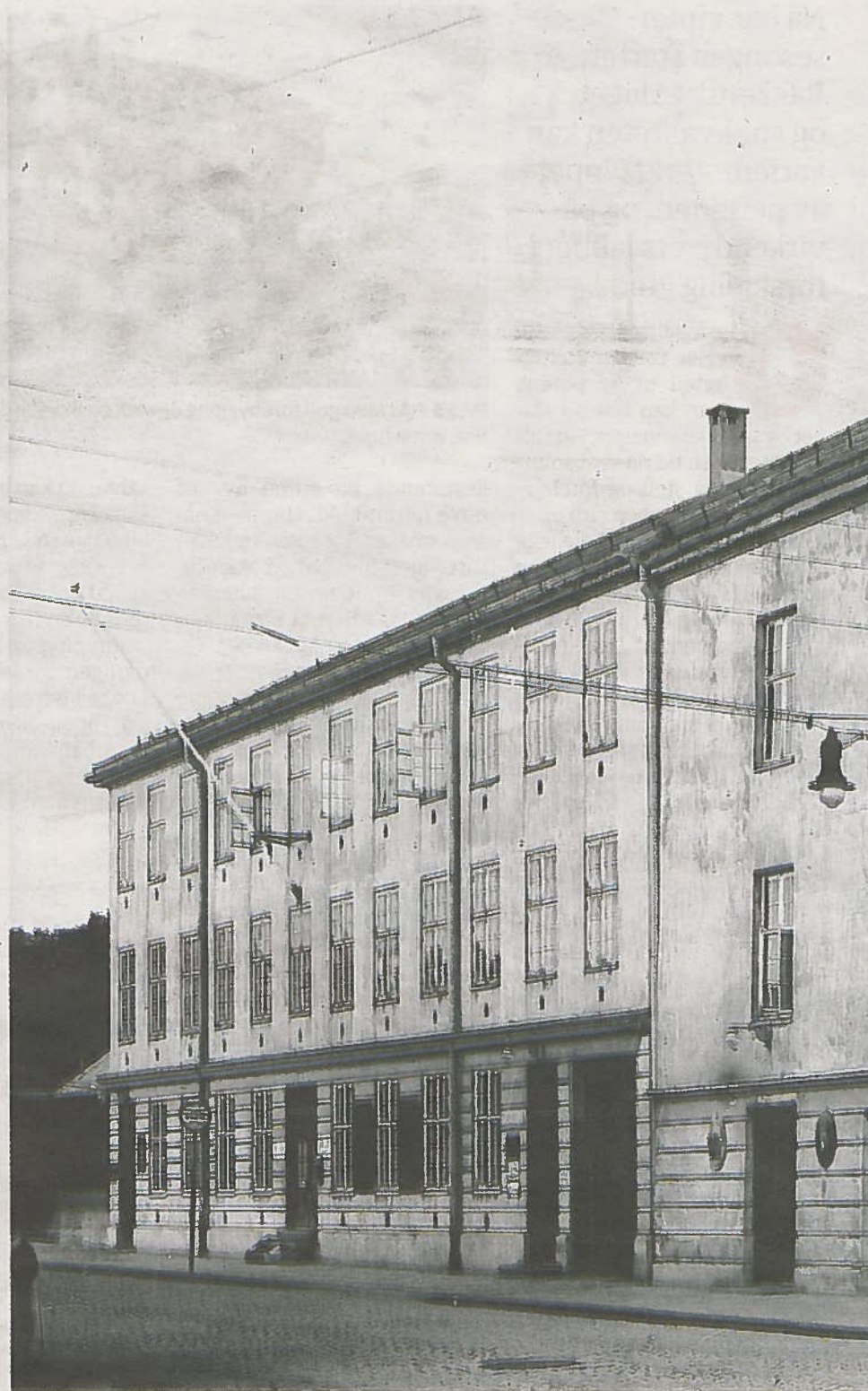

150 år siden, den 28. mai 1862. Rask holderegning viser følgelig at han var 25 år gammel da han etablerte sitt firma. Faren var lærer og hadde flyttet fra Skien til Sandefjord i 1851. Her ble han gift seks år senere, fikk to døtre, deretter sønnen Thor, og så ytterligere en datter. Moren døde imidlertid da Thor var to år, hvorpå faren giftet seg på ny.

Forretningen var på ingen måte spesialisert, det ble avertert for alt fra sement til brisling.

I denne situasjonen kom Thor til å følge med sin far og sine to eldre søstre til skolen allerede fra 4-års alder av. Hans Bogen, som har forfattet jubileumsskriftet Firma Thor Dahl Sandefjord 1887-1937, skriver at Thor aldri hevet seg over gjennomsnittet, bortsett fra i regning, hvor han må ha vært god. Faren kunne imidlertid ikke leve av lærerlønnen alene, og sikret seg derfor andre ekstrainntekter, bl.a. som dampskips-ekspeditør for Andreas Foyns hjuldamper «Bjørn Farmand» av Tønsberg. Også her var Thor med, løp rundt med følgebrev og pakker mot så og så mye betaling pr. stk. En virksomhet som

førte ham i nær kontakt med byens kjøpmenn. Han laget nøyaktige regnskaper i en liten notisbok, og Bogen hevder at det var erfaringene fra denne virksomheten - sammen med lyst og anlegg - som senere fikk Thor Dahl til å velge kjøpmannsyret som levevei.

I 1873 mistet Thor - 11 år gammel - også sin far. Thor må ha blitt voksen fort. I en periode hjalp han til hos en manufakturhandler, og straks etter konfirmasjonen fikk han fast ansettelse hos en annen manufakturhandler. Deretter gikk han over til P.C. Pedersen som både hadde trelasthandel og byens største kolonialvarehandel. Det var et liv med lav lønn og lite fritid. Skulle butikklokalene være varme når bøndene på torgdagene ankom byen ved 5-6 tiden, måtte fyringen starte ved to-tre-tiden på natta.

Etter ni år hos Pedersen hadde Thor lagt til side en liten startkapital og skapt seg tillit, posisjon og kreditt. Den 1. oktober 1887 åpnet han sin egen Skibs- & Husholdningshandel ved torget. Sandefjord var da en by med under 4000 innbyggere. Det reelle kundegrunnlaget besto dermed av et nokså lite antall relativt fattige borgere og omegnens iblant noe mer kjøpsterke bønder, mens byens mer velstående borgere helst hentet hjem varer på egne skuter. Forretningen var på ingen måte spesialisert. Det ble avertert for alt fra sement til brisling, fra kakkelovner til matjord og gressfrø, fra props til rosiner og erter, fra mel til sherry, vin og portvin, fra dregger til rottemiddel osv. Annonsene røper nok at han gjennom disse helst ville nå husmødrene. Leveranser til selhval- og koffardiflåten måtte han sikre

gsmann og velgjører

THOR DAHL-BYGGET PÅ BRYGGA RUNDT 1930: Bak bilen skimtes sjåføren, som fyller bensin fra en bensinpumpe. Slik var det ikke første gang Thor Dahl avverterte bensin, i 1897: «Petroleum og Water White, Prima ren ublandet Pensylvania Petroleum og Water White ... i Foustager [dvs. tønner] og mindre Dele...». **FOTO: HVALFANGSTMUSEETS ARKIV**

seg på annen måte, gjennom vennskap, bekjentskap eller kjøp av skipsparter.

I 1889 kjøpte Thor Dahl P.C. Pedersens konkursbo og flyttet forretningen sin inn i de lokalene der han et par år tidligere hadde vært ansatt som underordnet. Bybrannen i 1900 tok med seg alt av arkivmateriale som kunne fortalt om virksomheten hans i 1890-åra, men en annonse i lokalpressen i 1896 er verdt en kommentar. Dahl realiserte restbeholdningen av brisling og fetsild til innkjøpspris! At Dahl tapte på en forretning var så sjeldsynt at han i årevis ble ertet for denne annonsen.

Gjennom bottleneckfangst, hvalfangst og skipshandel bygget Dahl opp sin formue. I 1900 var den under 50.000, i 1910 var han byens rikeste mann. Formuen var i 1912 på over 1,5 million, og i 1920 - det året han døde -

ble han lignet for en formue på 5.939.000 og en inntekt på 2.123.312. Riktignok var det etterkrigsinflasjon, jobbetid og prispress. Hvalolja gikk for £90 pr. tonn mot rundt £20 ved krigsutbruddet i 1914 og £13-14 i 1905, men til sammenlikning lå årslønn for en tjenestekar i jordbruket i 1920 på rundt 1350 kroner.

Thor Dahl og Christensen

Thor Dahls eneste sønn døde ung, året etter sin far, mens hans datter Ingrid ble gift i 1910 med Lars Christensen, sønn av verftseier Christen Christensen. Dermed ble det Lars Christensen som overtok Thor Dahls virksomheter, og som i 1923 også arvet sin fars virksomheter. Det var en betydelig arv, og Lars Christensen ivaretok den på beste måte. I løpet av 1920-åra reorganiserte

han selskapene og utviklet så A/S Thor Dahl til et av våre største hvalfangst- og skipsrederier.

Thor Dahl var gavmild, og støttet så vel enkeltpersoner som tiltak mens han levde. Listen er lang, fra Roald Amundsens sydpolekspedisjon via Nasjonalgalleriet til misjonsvirksomhet, idrett, gamlehjem, sjøfolk, barnehjem, studenthjemmet på Blindern osv. I sitt testamente tilgodeså han en rekke formål gjennom å sette av nesten 600.000 til ulike legater og nesten like mye til navngitte enkeltpersoner. Sandefjord kommune administrerer i dag tre av legatene: Grosserer Thor Dahls fond for Sandefjords håndverkere og arbeidere, hvor det ikke har vært utdeling på flere år. Derest Alfhiild og Thor Dahls legat til motarbeidelse av tuberkulose, der formålet i 1986 ble endret til

«Bekjempelse av Hjerte-Kar og lungekreftsykdommer». Av Cathrine Frednes i kommunens regnskapsavdeling får vi vite at legatet i de senere år har satset på forebyggende helsetiltak på barne- og ungdomsskolene i Sandefjord gjennom det såkalte «Kjærlighet uten grenser-prosjektet». Endelig er det Alfhiild og Thor Dahls legat til Sandefjord bys vel. Her finner vi søkere som Foreningen Gamle Sandefjord, Stiftelsen Sandefjord Kurbad og ulike Vellag. Av de senere utdelinger framgår det at barn på en lekeplass på Virik og i Nedre Skolegård på Sande skole i dag kan sende en takk til en foreldreløs gutt som for 125 år siden brukte sine evner til å bygge en virksomhet som fortsatt kan gi avkastning til glede for nye generasjoner.